

**Prof. Dr. Mertol TULUM, *Osmanlı Türkçesine Giriş,*
Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2009,
xii+626 s., ISBN: 978-975-06-0665-6**

Yavuz Kartallıoğlu*

Osmanlı Türkçesi, Batı Türkçesinin Eski Türkiye Türkçesi döneminden sonra gelen ve günümüz Türkiye Türkçesi dönemine kadar yaklaşık beş yüzyıl süren dönemin adıdır. Osmanlı Türkçesi dönemi, dil özellikleri bakımından sadece Batı Türkçesinin değil, Türk dili tarihinin de en az incelenen dönemidir. Üniversitelerde Osmanlı Türkçesi dersleri adı altında önce o dönemde kullanılan Arap kökenli Türk alfabesi öğretilir, sonra bu alfabe ile yazılmış bazı metinler okutulur. Dönemin dil özellikleri üzerinde neredeyse durulmaz. Bunun belki de en önemli sebebi Osmanlı Türkçesi ile ilgili bir gramer kitabının yazılmamış olmasıdır. Bu dönemle ilgili son altmış yıldır yazılan kitaplar, denilebilir ki, sadece Arap kökenli alfabeyle öğretmeye yönelik kitaplardır. Bu kitaplardaki gramer kuralları dönem Türkçesine özgü dil özelliklerini ortaya koymaktan çok, Arapça ve Farsçadan alınma kelimelerle kimi alıntı söz birliklerinin yapılarını tanıtıcı mahiyettedir.

Mertol Tulum tarafından yazılan “Osmanlı Türkçesine Giriş” adlı kitap, bir ders kitabı olarak hazırlanmış olsa da, aslında Türk dili üzerindeki çalışmalarda büyük bir eksiklik olan “Osmanlı Türkçesi Grameri”nin yerini doldurabilecek bir nitelik taşımaktadır. Bu eserde Osmanlı Türkçesi, geleneksel yöntemle ele alınan diğer kitaplarda olduğu gibi -Hayati Develi’nin eserini ayrı tutmak lazım- sadece alfabe, Arapça ve Farsçadan alınmış kelime ve gramer kurallarından ibaret olarak görülmemiş, dönem tarihî bir dil dönemi olarak ele alınmış ve -yazarın ifadesi ile- dönemin “ayrıkısı” yönlerini gösterir bir tarzda yazılmıştır. Bu dönemin ana çizgilerini de konuşma dili ile kitap dili (okuma dili) arasındaki ayrılıklar oluşturmaktadır.

Tulum’un eseri “Osmanlı Türkçesi Alfabesi”, “Alfabe İşaretlerinin Ses Değerleri”, “Yazım”, “Çeviriyazı”, “Kelime”, “Adlar”, “Sıfatlar”, “Zamirler ve Zarflar”, “Fiiller”, “Takılar, Bağlamlar ve Ünlemler”, “Adtakımları” ve “Sıfattakımları” olmak üzere on bir üniteden oluşmaktadır.

Birinci ünite “Osmanlı Türkçesi Alfabesi” başlığını taşımaktadır. Burada

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü.

Osmanlı Türkçesi dönemi hakkında kısa bilgi verildikten sonra çok önemli bir konuya değinilmekte, bu dönemde dilin iki ayrı seviyede kullanıldığı belirtilmektedir. Burada verilen bilgilere göre, ilk seviye, konuşma dilinden biraz farklı olan; ancak geniş bir okur-yazar kitlesi tarafından kolayca okunup anlaşılan bir nitelik taşır. İkinci seviye ise sanat amaçlıdır, daha zengin kelime kadrosu ve yabancı söz kalıplarını barındırır. Bu seviyede dil, “araç” olmaktan uzaklaşıp “amaç” hâline gelmiştir. Konuşma dilinden tamamen uzaklaşıp kopan, Arapça ve Farsçadan çok sayıda kelime, dil kalıbı ve kural alan bu ikinci seviye, bir ‘özel dil’ manzarası gösterir. Tulum, bu noktada dilin cümle yapısının büyük oranda korunduğunu ifade eder ki yazarın bu tespitinin doğruluğunu bu dönem metinleri ile çok fazla Arapça ve Farsça kelime ve söz dizimi öğelerinin yer aldığı Osmanlı resmî belgelerinde görmek mümkündür. Bu üniteye “Halk Dili” ve “Edebiyat Dili” başlıklı konular da önemli konulardandır. Yazar, “Halk dili” terimi ile konuşma dilini kastetmektedir. Onun değerlendirmesine göre, Halk dili sultandan, hiç okumamış köylüye kadar belli seviye farklarını korumuş olarak toplumun her kesiminde kullanılmış, bu dönemde halk dili ile de pek çok eser verilmiştir. XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İstanbul, Bursa ve Edirne gibi şehirlerde ortak konuşma dili farklılaşarak bir şehirli dili hâline gelmiştir. Şehirli dilinin en önemli özelliği yabancı dil kalıplarına daha az yer verilmesidir. Edebiyat dili ise yazı dili anlamına gelmektedir. Bu dilin şehirli dili ile pek yakınlığı yoktur. Halk dilinde alınma kelimeler halklaştırılırken edebiyat dilinde bu kelimelerin ses ve yapı özelliklerinin korunması için çaba gösterilmiştir. Bu durum *fesahat* anlayışı ile zamanla okumuşların diline, bir ölçüde de şehirli diline yansımıştır. Yazara göre edebiyat dili olanca güzellik malzemesi ile süslenerek daha güzel bir görünüme kavuşturulmaya çalışılmıştır. Yazar, birinci ünitenin başlarında bu bilgileri verdikten sonra Osmanlı Türkçesi alfabesini anlatmaya başlar. Burada, ünlülerin yazımını hecelere göre göstermesi, Arap harfli metinler üzerinde çalışanlar için de yol gösterici bir metot olmuştur. Genel olarak Osmanlı Türkçesinin dil tarihi içindeki yeri, yazı ve yazım arasındaki ilişki ve farklar, konuşma dili, edebiyat dili ve Osmanlı Türkçesi alfabesinin anlatıldığı birinci ünite yazı türleri ile sona erer.

İkinci üniteye “Alfabe İşaretlerinin Ses Değerleri” konusu anlatılmıştır. Burada genel olarak pek çok kelimenin alındığı Arapça ve Farsçanın sesleri, bu sesleri karşılayan harfler ve bunların Türkçedeki söylenişleri üzerinde durulmuştur. Yazar, Türkçenin ünlülerini tanıttıktan sonra Arapçada yalnızca *a*, *i*, *u* ünlülerinin bulunduğunu belirterek, bunlardan *a* ünlüsünün Osmanlı Türkçesinde *a*, *á* ve *e* ünlü değerleri, *i* ünlüsünün *i* ve *ı*, *u* ünlüsünün ise Türkçenin dört yuvarlak ünlüsü olan *u*, *ü*, *o* ve *ö* ile karşılandığını belirtir. Daha sonra Farsçanın ünlülerinin de *a*, *i*, *u* olduğunu belirten yazar, bu ünlülerin de Osmanlı Türkçesinde nitelikçe farklılaştığını; *a* ünlüsünün *á* ve *e*; *u* ünlüsünün *o*, *u*, *ü* sesleri ile karşı-

lanmış olduğunu kaydeder. Daha sonra Arapça ve Farsçadaki uzun ünlüler üzerinde durulmuştur. Ona göre uzun ünlüler özellikle kapalı hecede bulduklarında konuşma dilinde kısalmış olmalıdır. Bu arada *hârem*, *âhbâb*, *sâhâbe*, *âshâb* gibi kelimelerde yer alan daralmış ve incelmış *â* ünlüsünün Türkiye Türkçesinde de *saâti*, *hakikâten*, *sıhhâtimiz* gibi kelimelerde bulunduğunu kaydeder. Sonraki sayfalarda, alınma kelimelerdeki yabancı ünlü seslerin Osmanlı Türkçesi döneminde ortak konuşma diline büyük ölçüde inmediği, şehirli diline bulaştığı ve okur-yazar kesim tarafından benimsenip yaşatıldığını belirtir. Bu ünitenin son konusu, Türkçenin ünsüzleri ile Arapça ve Farsça kelimelerdeki ünsüzlerdir. Yazarın değerlendirmesine göre, alınma kelimelerin asli yazılışları korunduğu için bu kelimeler Osmanlı Türkçesine orijinal imlâları ile girmişlerdir. Özellikle *Kuran*'ı doğru seslendirme eğitimi ile açılan yoldan Arapçanın özel sesleri pek çok kimsenin diline girmiş; fakat konuşmada Türkçede bulunmayan yabancı ünsüzlere yer verilmemiştir. Bu durumu Avrupalı gramerciler açıkça ortaya koymaktadırlar. Bu ünitenin sonunda ünlü ve ünsüzlerin telaffuzlarıyla ilgili -Avrupalı gramercilerin eserlerine dayanılarak- üç farklı durumdan söz edilir: konuşma dili, şehirli dili, okuma dili. Konuşma dili, günlük hayatta kullanılan dil; şehirli dili, okur-yazarlar tarafından şekillendirilen dil; okuma dili ise bir metni yüzünden ve ezbere okurken sesleri yabancı özellikleri ile okumaktan ibaret olan dildir. Yazar, ikinci ünite genel olarak Osmanlı Türkçesi alfabesindeki ünlü ve ünsüz harflerin ses değerleri, Arapça ve Farsçaya özgü sesleri gösteren harflerle ortak sesleri karşılayan harfler, ünlü ve ünsüz sesler için kullanılmış olan birden çok işaretin ses nitelikleri üzerinde durmuştur.

Üçüncü ünite "Yazım" başlığını taşır. Yazar, Osmanlı Türkçesi yazımını üç esasa dayandırmıştır: 1. Arapça ve Farsçadan alınan kelimelerin yazılışlarının korunması, 2. Türkçe kelimelerin yazımında bu iki Doğu diline özgü ünsüz harflere yer verilmemesi, 3. Üç dilin ünlülerinin gösterilmesinde belli sayıda harf ve işaretin ortaklaşa kullanılması. Bu arada Arapça ve Farsça kelimelerin yazılışının genel olarak korunduğunu; fakat konuşma diline inen birçok kelimenin söylenişindeki farklılıkların yer yer yazıya yansıdığını belirtir. Osmanlı Türkçesinde *sofra* (سفره → صفره), *kırmızı* (قیرمزی → قرمزی), *sokak* (سوقاق → زقاق), *astar* (اصطر → استار) ... gibi Arapça ve *put* (پوت → بت), *çadır* (چادیر → چادر), *çardak* (چارداق → چارطاق), *beygir* (بیکیر → بارکیر) ... gibi Farsça kelimelerin yazımı söyleyişe bağlı olarak değişmiştir. Bu ünite yer alan Türkçe eklerin yazımı konusunda yazar, diğer alfabe kitaplarından farklı, ilk başta karmaşık gibi görünen, ama hiçbir eki açıkta bırakmayan bir sınıflandırmaya gitmiştir:

1. Tek ünsüz sestem ibaret ekler,
2. Tek ünlü sestem ibaret ekler,
3. Baş ünsüz, açık tek hece yapısındaki ekler,

4. Başı ve sonu ünlü, iki ve üç heceli ekler,
5. Başı ünsüz, sonu ünlü iki heceli ekler,
6. Başı ünlü, sonu ünsüz tek heceli ekler,
7. Başı ünlü, sonu ünsüz iki heceli ekler,
8. Başı ve sonu ünsüz tek heceli ekler,
9. Başı ünsüz, sonu ünsüz iki ve üç heceli ekler.

Bu dokuz maddenin sonunda yer alan değerlendirmelerde eklerle ilgili şu tespitler yapılmıştır: 1. İki ünsüz arasında kalan ünlünün gösterilmemesi kurallı bir uygulama sayılabilir. 2. Geniş ünlü eklerin *he* ve *elif*, dar ünlü eklerin *ye* ve *vav* ile yazılması kural hâline gelmiş, bu durum alfabenin bırakıldığı tarihe kadar devam etmiştir. Değişen telaffuzlara rağmen çoğu ekin yazımı değiştirilmemiştir. 3. *Dal* ile yazılan ekler ünsüz benzeşmesine göre okunur. 4. Yardımcı ünlülerin yazımı keyfidir. Mesela, *atınız* kelimesinde *ı* ünlüsü *ye* ile yazılırken *otunuz* kelimesinde ünlü belirtilmemiştir. 5. Tek şekilli yazma eğilimi bir çok ekte kurallı bir uygulamaya dönuşmüştür. Yazar bu ünite de esas olarak Osmanlı Türkçesi yazımının başlıca özellikleri, Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında yapılan değişiklikler, Türkçe kelime kökleri ve eklerinde ünlüler ve ünsüzlerin yazılışları ile ilgili durumları ve kurallaşan yazım şekillerini ele almıştır.

Dördüncü ünite “Çeviriyazı” başlığını taşır. Burada öncelikle çeviri yazının tanımı yapıldıktan sonra dil, ses ve yazı ilişkisi üzerinde durulmuş, daha sonra çeviri yazı alfabesi anlatılmıştır. Yazara göre çeviri yazı alfabesi, kaynaklardan elde edilmiş bilgilerle bir dönemin konuşma dilinin ses değerlerini aktarma amacıyla düzenlenmeli ve kullanılmalıdır. Osmanlı Türkçesi döneminde kullanılmış olan alfabe ses değerlerini tam olarak yansıtmaz. Bu sebeple kullanılan alfabe çeşitli işaretler eklenerek çeviri yazı alfabesi oluşturulur. Yazarın çeviri yazı alfabesi alışılagelmiş çeviri yazı alfabesinden daha farklıdır ve fazla sayıda harfe sahiptir; onun çeviri yazı (transkripsiyon) alfabesinde ünlülerde á; ünsüzlerde ise altı noktalı g ve ğ ile çizgili l (ł) işaretleri de yer alır. á harfi, Arapça kelimelerde bulunan bir ünlüdür ve a ile e arasında bir değere sahiptir. Altı noktalı g, gayın harfinin süreksiz söylendiğindeki niteliğini; altı noktalı ğ ise sesin sürekli söylendiğindeki niteliğini gösterir. ł harfi ise Türkçenin kalm l ünsüzü için kullanılır. Yazar bu ünite de ayrıca Meninski ve Viguier’in eserlerini tanıtılmış, onları özellikle konuşma ve okuma dili bakımından değerlendirmiştir. Okuyucular, çeviri yazılı metinlerin Arap harfli metinleri yorumlamada ne kadar önemli kaynaklar olduğunu burada verilen bilgilere dayanarak görebilirler. Bu ünite de, özet olarak çeviri yazı ve çeviri yazı alfabesinin amacı üzerinde durulmuştur.

Beşinci ünite de “Kelime” konusu anlatılmıştır. Burada önce kelimenin tanımı yapılmış, sonra Türkçe ve alınma kelimelerdeki heceler değerlendiril-

miştir. Bu ünitenin asıl konusunu Türkçe kelimelerle yabancı dillerden alınma kelimeler oluşturur. Yazar, Türkçe kelimelerin özelliklerini ünlüler ve ünsüzler bakımından maddeler hâlinde anlatmıştır. Burada, düzlük yuvarlaklık uyumundan bahsedilirken 16. yüzyıl metinlerine de dudak uyumunun uygulanması gerektiği görüşüne yer verilmiştir. Daha sonra, yabancı dillerden alınma kelimeler hakkında bilgi veren yazar, önce Osmanlı Türkçesindeki Arapçadan alınma kelimeleri ünlüler ve ünsüzler bakımından değerlendirir. Burada Arapça kelimelerin ünlüler ve ünsüzler bakımından nasıl seslendirilmesi gerektiği örneklerle etraflıca anlatılmıştır. Bu değerlendirmeler, Meninski ve Viguier'in eserlerine dayanılarak yapılmıştır, çünkü kısa ünlüleri göstermeyen bir imla tarzından çoğu değişikliğin izlenmesi mümkün değildir. İlerleyen sayfalarda Arapça kelimelerin kalıplarından kısaca bahsedilmiştir. Arapça kelimelerden sonra Farsça kelimeler ele alınır ve kısaca tanıtılır. Bu ünite genel olarak Türkçe ve alınma kelimelerin heceleri, Türkçe kelimelerin ses düzenleri ve yapılarının ayırt edilmesi gibi konular üzerinde durmuştur.

Altıncı ünite “Kelime Sınıfları I: Adlar” başlığını taşır. Burada adlar, ad çeşitleri ve adlarda cinsiyet başlıkları ile konuya giriş yapılmış, sonra Arapça kelimelerdeki erillik ve dişillikten bahsedilmiştir. Adlarda teklik-çokluk ve iyelik konuları anlatıldıktan sonra Türkçede isimlerden ve fiillerden türemiş adlar “yer adları, alet ve kap adları, küçültme adları, kılıcı adları, ...” gibi başlıklar altında ele alınmıştır. Yazarın fiil adları içinde tarihî {-meklik} ekine de yer vermiş olması önemlidir. Türkçe adlardan sonra Arapça ve Farsça adlar da “yer adları, zaman adları, alet ve kap adları, küçültme adları, kılıcı (fail) adları, meslek adları, yalın adlar, mastarlar” gibi Türkçe başlıklarla anlatılmıştır. Bu ünite esas olarak kelime sınıfları içinde adlar ve çeşitleri, adların çekim özellikleri, Türkçede türemiş adların yapıları ve anlatım incelikleri, Arapça ve Farsça adlar ele alınıp işlenmiştir.

Yedinci ünite “Sıfatlar” konusuna ayrılmıştır. Burada sıfatlar *niteleme* ve *belirtme* olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Niteleme sıfatları da *karşılaştırma*, *berkitme* ve *küçültme sıfatları* olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir. Yazar karşılaştırma sıfatlarını anlatırken önce Türkçedekileri, sonra Arapça ve Farsçadaki sıfatları ele alır. Mesela, “akrak, bolrak, eskirek” sıfatları Türkçe, “ahkar, efzal, akreb” sıfatları Arapça ve “kemter, kemterin, bihter” sıfatları ise Farsça karşılaştırma sıfatlarına örnek olarak verilmiştir. Tulum’un eserinin öne çıkan yönü, daha önceki alfabe öğretim kitaplarında Türkçe, Arapça ve Farsça unsurlar içinde ayrı ayrı ele alınan konuların aynı başlıkta bir araya getirilmesidir. Yazar geleneksel olarak “ism-i tafdil” olarak anlatılan konuyu Arapça karşılaştırma sıfatları arasında göstererek sınıflandırmada yeni bir değerlendirmeye gitmiştir. Bu metot berkitme ve küçültme sıfatlarında da devam eder. Geleneksel olarak “mübalağa-i fail” olarak anlatılan konu *berkitme sıfatları*, “ism-i tasgir” adı ile

anlatılan konu *küçültme sıfatları* bahsinde işlenmiştir. Ünitenin sonunda yapılarına göre sıfatlar yine bir başlık altında üç dildeki sıfatların karşılaştırılması yoluyla anlatılmıştır. Mesela, Türkçedeki +sız ekine karşılık Arapçada *lâ-*, *bilâ-*; Farsçada ise *bî-* ve *nâ-* eklerinin karşılık geldiği belirtilmiştir. Yazar, bu ünite- de genel olarak kelime sınıfları içinde sıfatlar, sıfatların çeşitleri ve Osmanlı Türkçesinde kullanılmış olan türemiş sıfatlar üzerinde durmuştur.

Sekizinci ünite “Zamirler ve Zarflar” başlığını taşır. Burada öncelikle Türkçedeki zamirler ve özellikleri incelenmiştir. Zamirler konusunda “ilinti zamirleri” başlığı dikkat çekicidir. Yazar, burada Türkçe soru zamiri olan *kim*’in Farsça *ki* zamirinin işleyişini oldukça eski bir dönemde yüklendiğini, bunun uzunca bir süre kullanıldığını, fakat sonra *kim* zamirinin yerini *ki* zamirine bıraktığını belirtir. Bu ünite- de zamirlerden sonra zarflar *nitelik*, *nicelik*, *yer-yön*, *zaman*, *soru*, *olumlu karşılık*, *olumsuz karşılık*, *gösterme*, *sıra*, *yoğunluk derecesi bildiren zarflar* gibi çeşitli başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Başlıklar içinde *sakındırma*, *uyarma*, *korkutma*, *alkışlama*, *selamlama*, *lânetleme*, *and verme* gibi başlıklar dikkat çekicidir. And verme zarfları içinde şu örnekler bulunur: *avretim boş olsun*, *başım için*, *sakalım tıraş olsun*, *Tanrı hakkı için*.

Dokuzuncu ünite- de “Fiiller” konusu işlenmiştir. Ünitenin girişinde fiilin tanımı yapıldıktan sonra “fillerde anlam” ve “fillerde çatı” konularına değinilmiştir. Daha sonra bu ünitenin asıl konuları olan “çekimsiz fiiller” ve “çekimli fiiller” başlıkları gelir. Çekimsiz fiiller başlığı altında “adfiiller”, “sıfatfiiller” ve “zarffiiller” konuları ele alınır. Yazar bunların Türkçe kökenli olanlarına değil, Arapça ve Farsça kökenli olanlarına da yer verir. Mesela, “Aza kanaat çoğa eriştirir.” cümlesinde “kanaat” kelimesi Arapça adfiile; “dühte-i süzen-i dikkat” grubu Farsça sıfatfiil grubuna örnek olarak verilmiştir. Bu konunun sonrasında çekimli fiiller konusuna geçilir. Burada önce fiillerde zaman ve kişi, sonra isim fiili ve çekimi örneklerle ele alınmıştır. Ünitenin büyük bir kısmı kip eklerine ayrılmıştır. Yazar, kip eklerini bir veya birkaç esere dayanılarak değil, pek çok eserin incelenmesi ile oluşturulduğu anlaşılın iki sütunluk tablolarla gösterir. Tablolardaki sütunların birisinde eklerin XVI-XVII. yüzyıllardaki, diğerinde ise XVIII-XX. yüzyıllardaki şekilleri yer alır. Burada geniş zaman, sürekli şimdiki zaman, geçmiş zaman, dolaylı geçmiş zaman, gelecek zaman, gereklilik, istek ve dilek-şart ile emir kipleri işlenmiştir. Bu tablolarda iki kip ekli çekimlere de yer verilmiştir; ancak bunlar yıllardır ezber hâline gelmiş olan isimlendirmelerle değil de fonksiyonların ön plana çıkarıldığını bir isimlendirme ile anlatılır. Meselâ, *atardım* kelimesi geniş zamanın hikâyesi değil, “anlatma”; *atarmışım* kelimesi geniş zamanın rivayeti değil, “söylenti”; *atarsam* kelimesi geniş zaman şartı değil de “şart” başlığı ile gösterilmiştir. Ünite- de genel olarak fiillerin dildeki ve kelime sınıfları içindeki yeri, Osmanlı Türkçesindeki çekimsiz ve çekimli fiil şekilleri, zaman ve kişi ekleri ele alınmıştır.

Onuncu ünite “Takılar, Bağlamlar ve Ünlemler”e ayrılmıştır. Burada öncelikle genel olarak “edat” diye adlandırılan “takı” konusu ele alınmış, Türkçe takılar kullanıldıkları hâl eklerine göre sınıflandırılmış, ayrıca Arapça ve Farsça ön takılara da yer verilmiştir. Yazar, *kal’a altında, yalı boyundan, şehir dışına* gibi cümlede zarf görevinde kullanılan belirsiz isim tamlamalarında *altında, boyundan, dışına* kelimelerinin takı işlevinde kullanıldığını ve bunların *takı öbekleri* olduğunu belirtir. Daha sonra, genel olarak *bağlaç* diye adlandırılan kelimeler *bağlam* adı ile ele alınır. Burada bağlaçlar Türkçe ve yabancı asıllı olup olmamalarına göre sınıflandırılmıştır. Bağlaçlarla ilgili notlar kısmında *u, ve, vü* bağlaçlarının kullanım özelliklerinden söz edilmiştir. Ünlemler, önce tanımlanmış sonra Türkçe ve yabancı kökenli olanlar bir araya getirilmiş ve alfabe sırasına konmuştur.

On birinci ünite “Adtakımları ve Sıfattakımları” başlığını taşımaktadır. Yazar, bu ünitenin girişinde Osmanlı Türkçesi metinlerini okuma ve anlamlandırma Arapça ve özellikle Farsçadan alınan adtakımlarının öneminden söz etmektedir. Konuya önce Türkçe adtakımları anlatılarak başlanmış, peşinden yazılış kurallarıyla birlikte Arapça ve Farsça adtakımları anlatılmıştır. Farsça adtakımlarının yazılış ve okunuşu Meninski, Viguiet ve Deny’deki örneklerle desteklenmiştir. Farsça adtakımlarına, daha önceki Osmanlı Türkçesi ile ilgili kitaplarda bir iki sayfa yer verilmişti. Hayati Develi, kitabında bunu daha da genişletti, çok unsurlu tamlamalara yer verdi. Tulum’un kitabında bu konu “Farsça Adtakımlarında Sıra Değişikliği”, “Üyelerin Uzak Düşmesi”, “Farsça Adtakımlarının Çekimi”, “Adtakımının Zincirlenmesi” gibi başlıklarla daha da genişletilmiştir. Ünite son olarak üç dildeki sıfattakımlarına yer verilmiştir.

Kitapta 11 üniteden sonra kolaydan zora doğru sıralanmış olan Arap harfli metin örnekleri vardır. Her ünitenin sonunda özetinin bulunması kitabın faydalı yönlerindedir. Kitap, bir ders kitabı olarak hazırlandığı için her ünitenin başında amaçlar, anahtar kavramlar ve içerik haritası; her ünitenin sonunda ise okuma parçası ve testler yer alır. Ayrıca ünite başlarına öğrencinin ön bilgilerini canlandırma amacıyla kısa açıklamalar konmuş, sonlarına konan özetle ise konunun öne çıkan özellikleri belirginleştirilmiştir.

Kitapta, dikkat çeken en önemli noktalardan birisi de yazarı tarafından Osmanlı Türkçesindeki gramer terimlerinin Türkçelerinin kullanılmış olmasıdır. Kitapta kullanılan terimlerden bazıları şunlardır: *eril* (müzekker), *dişil* (müennes), *teklik* (müfred), *çokluk* (cem), *kurallı çoğullar* (cem-i salim), *kuralsız* (kırık) *çoğullar* (cem-i mükesser), *ikili* (tesniye), *kılıcı* (fail), *yalın* (mücerred), *artırılmış* (mezîd), *donuk* (câmid), *türemiş* (müştak), *karşılaştırma sıfatı* (ism-i tafdil), *berkitme sıfatı* (mübalağa-i fail), *küçültme sıfatı* (ism-i tasgir), *nispet adları* (ism-i mensub), *takı* (edat). Osmanlı Türkçesi derslerinde eski kitapların kullandıkları terimler de öğrencilere ek bilgi olarak verilebilir; ama doğru olan,

bu kitapta yapıldığı gibi, Türkçe terimlerin tercih edilmesidir.

Osmanlı Türkçesine Giriş adlı bu kitap Prof. Dr. Mertol Tulum'un uzun yıllara dayanan meslek hayatının kazandırmış olduğu bilgi ve birikimle yazılmış, yıllardır beklenen ve Osmanlı Türkçesi grameri boşluğunu dolduran bir eserdir. Kitapta, Osmanlı Türkçesi, tarihî bir dil dönemi olarak ele alınmıştır; bu yüzden hocanın eseri, daha çok alfabe ve yabancı unsurların yer aldığı diğer Osmanlı Türkçesi öğretimi için hazırlanmış çok sayıdaki kitaptan her şeyden önce yaklaşım ve bakış açısı olarak farklıdır. Yazar çeviri yazılı metinlerin verilerinin kullanılmadan Osmanlı Türkçesi ile ilgili doğru ve yeterli sonuçlara ulaşamayacağını da kitabında açık seçik göstermiştir. Bu eserin, özellikle Osmanlı Türkçesi üzerinde çalışanlarla Osmanlı Türkçesi öğretenler için bundan böyle güvenilir bir kılavuz olarak kullanılacağı ve daha iyilerinin yazılmasında yol gösterici olacağı şüphesizdir. Sayın Prof. Dr. Mertol Tulum'u böyle bir kitabı yazmakla büyük bir boşluğu doldurmasından dolayı kutluyor, cümle bilgisi konusunun da içinde yer aldığı daha geniş, daha ayrıntılı bir Osmanlı Türkçesi gramerini yazmasını beklediğimizi belirtiyoruz.